

HALÁSZ MARGIT

Tündérmocsár

(regényrészlet)

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Kis Jóska parádés kocsis, ha száz évvel később születik, bizonyára nem nyugodott volna addig, amíg nem vásárol magának egy exkluzív svájci holdfázis karórát edzett ásványkristály üveglappal, arany-ezüst bicolor óraszíjjal. Mert Jóska rajongott mindenért, ami luxusnak számított. Gyermekként szájtátva nézte a grófék ruházatát, hintajukat, aztán a lovakat, még inkább a nyalka szerzőságot, mely az úri méneket cicomázta. De legesleginkább azokon a jóvágású, szemrevaló, daliás férfiakon akadt meg a szeme, akik a hintók bakján ültek. Hej, ha egyszer ő is ott ülhetne! Az lenne ám döfi! Jóska eltökélt karrierépítésbe kezdett: ostorokat faragott, fonta, festette, lyuggatta őket. Felvette a gróf kocsisainak tartását, méltóságteljesen ült a kisszékén, kezében gyeplővel. Ló híján felszerszámozta a fásládát, és hangos diskurzust folytatott a képzeletbeli lovakkal. A fene beléd, te éhenkórász, ezért etetlek, kiabálta a fásládának, ha ilyen kókadtan húzol, behajjalak a hanyba.

Amikor már nagyobb lett, lovakkal töltötte minden idejét. Beszélt hozzájuk, sugdosott a fülükbe, azok meg visszanyerítettek neki. Csodagyerekként tartották számon, aki érti a lovak beszédét. Még a lóp tudós kocsisához is el akarták vinni, mondjon valamit, ő csak jobban meg tudja állapítani az efféle ördögös dolgokat, főzzenek neki külön ennivalót, megéri vagy sem. Mert Jóska az unásig fogyasztott málé helyett sonkát és sajtot követelt. De a tudós kocsis akkor már árkon-bokron, vagyis lápon-hanyon túl járt. Süldő kölyök volt, amikor bekerült a grófékhoz a lovardába, amolyan tedd ide, tedd oda legénykének. A „mi leszel, ha nagy leszel?” kérdésre azt válaszolta, vajon mi más, egyértelmű, hogy parádés kocsis. Azt se tudod, mi az a parádés kocsis. Dehogynem tudom, mutatós, fájjin ember, aki ért a lovakhoz. Elég lesz abból igás kocsis is, gúnyolták.

Nem tartozik szigorúan az alapműveltséghez, mégis érdemes szót ejteni arról, hogy a parádés kocsis bizalmi ember. Feladata a hintó rendben tartása, és hogy minden körülmények között ott legyen, ahol szükség van rá. A parádés kocsis státusszimbólum volt a két világháború között. Nem engedhette meg magának mindenki. A tehetősebb falusi gazdák igyekeztek majmolni az úri osztályt, ezért erre a feladatra külön tartottak pár lovat. Ezeket hátasként is lehetett használni. A vastengelyekre és sokszor alvázra könnyű, szépen megmunkált kocsit tettek. Az első kerekek itt is kisebbek voltak, mint a hátsók, és minden kerékre laprugók kerültek lengéscsillapítás céljából. Így aztán valóban kényelmesebbé vált a gidres-gödrös földutakon az utazás, bár a községi bíró vagy a vármegye köteles volt a jó útviszonyokról gondoskodni. Parádés kocsin, hintón, homokfutón vagy bricskán vitték a menyasszonyt és a vőlegényt a templomba, de ezzel indultak a vasárnapi misére is. Ezzel utaztak be a városba, és látogatták meg a távolabbi rokonokat, ha úgy adódott.

Korábban kelj fel ahhoz, öcskös, intették a lovászok, arra születni kell. Tudom, vágta rá Jóska gondolkodás nélkül, tudom, én ostorral a kezemben születtem. Ő volt az első magyarországi kocsis, aki öntudatlanul bár, de olyan pro-

pagandát gyártott önmagáról, amire a szűkebb szakterületen majd százhusz évig nem volt példa. A bajusza még csak pelyhedzett, amikor megtévesztésig hű műbajuszt ragasztott, természetesen felpödörte, és elkezdett egyszavas válaszokat adni a hozzája intézett kérdésekre. Ha felróták szűkszavúságát, megköszöri a torkát, és csak ennyit mondott, a parádés kocsis bizalmi ember, nem fecseghet összevissza.

A grófi istállóból egyenes út vezetett a tisztiszolgáshoz. Olyan jól végezte a munkáját, hogy fűt-fát ajánlottak neki, csak ne hagyja ott az ezredet. De Jóska nem olyan fából faragták, hogy feladja álmait. Egy forgószeles nyári délelőttön megjelent a grófi kastélyban. Várok, mondta a komornyiknak, várok, ameddig kell. Nos, nem kellett sokáig várnia, megjelent a gróf. Én vagyok az a fiú, aki reggeltől estig beszélget a lovakkal, mondta bemutatkozásként. A grófnak tátva maradt a szája, mert egy délceg, nyalka, jó tartású, ismerősnek tűnő idegen állt előtte.

De mégis mit óhajt?, kérdezte értetlenül. Parádés kocsis szeretnék lenni a geróf úréknál, felelte Jóska eltökélten, és huszárosan összeütötte a bokáját. A gróf biccentett, és válasz nélkül sebtében távozott. Kis idő múlva idegen férfi dugta be az orrát a fogadóterembe, odaintette a komornyikot, és súgott neki valamit. Nos, a státus jelenleg be van töltve, őszintén sajnálja a gróf úr, esetleg később, köszöri meg a torkát a komornyik. A lovardában viszont szolgálhat. Hej, káromkodott Jóska magában a pödrött hetyke bajusza alatt, „szolgálhat”, mit képzelsz? Szolgált már eleget életében, ő most magasabbra szeretne kerülni. Fel, fel, fel, egyenest fel a hintóbakra. És bár Jóskánk nem tanult semmiféle kocsismarketinget, elhatározta, hogy kivívja a grófék figyelmét. Ami a fizimiskáját illeti, pödrött, hetyke bajuszt viselt, de úgy döntött, áttér a nyalka muskétásra. A nyalka muskétásról pedig a suvickos méltóságosra. Jóska egyáltalán nem tudta komolyan venni azt a közmondást, hogy nem a ruha teszi az embert. Láta elégszer az ezredben, hogy a közkatona képes egy sarokba dobott, sáros tiszt csizmának is alázattal szalutálni.

A bajuszimázs önmagában nem lett volna elég, hogy felfigyeljenek rá. Olyan alázattal, odaadással és lelkesedéssel végezte munkáját, hogy az újonc lovászok méltóságos lovász úrnak szólították. Évre rá meghalt a kocsis, Jóska pedig egy háromlépcsős próbahajtás után megkapta az álommunkát, bennkosztos parádés kocsis lett a gróféknál. A hintó rendben tartása éppúgy része volt a mindennapjainak, mint az, hogy mindig ott legyen, ahol éppen szükség van rá. Nos, ez utóbbi sem fogott ki rajta. Sőt, az az óhaj sem, hogy ideje lenne már családos embernek lennie. Nosza rajta, feleségül vette a kertész lányát, Ilonkát, és a gróféknak semmi kifogásuk sem lehetett az új parádés kocsisuk ellen.

Volt Jóskának két csikója, a grófi lovardában tetszetek meg neki. Vagyis hát a két kis lónak tetszett meg Jóska. Elkülönítve nevelgette őket, minden idejét velük töltötte. Bármit súgott a fülükbe, rögtön értették és teljesítették. Egyik orgonailatú májusi napon Jóska megkeresztelte őket, egyiket Gizikének, másikat Gézunak nevezte. Nos, Gizike és Gézu szépen cseperedett, és amikor Jóska kocsis lett, Gizike akkor várta első csikáját. Már nagyobbacska volt a kis Melissza csikó, amikor Gizikének és Gézunak útra kellett kelniük: a kis konteszt kellett hazahozniuk Bécsből. Eleinte úgy tettek, hogy nem hallják, mint mond nekik Jóska gazda. Hátracsapták fülüket, kitágult orrlyukkal nézték az eget. Ne viselkedjete ilyen gyerekesen, Melissza jó kezekben lesz itthon. Vegyétek óriási megtiszteltetésnek, hogy rátok esett a választás. Gézu ágaskodni próbált, de Gizike lecsillapította, és hosszas kupaktanácsba kezdtek. A vége az lett,

hogy két hét múlva felcicomázott szerszámokkal, kifényesített szőrrel, fonott sörénnyel, lelkesen prüszkölve Bécsország felé vették az irányt.

Nincs még egy olyan bensőséges kapcsolat, mely ló és lovas között kialakulhat. Az indulás reggelén Jóska nem győzte nyugtatni őket, rendben lesz minden, bízzanak benne, nem történhet semmi baj. Gizike nyugodt volt, de Gézu... Gézu meggyőzhetetlen maradt. Mondja, édes Gizikém, súgta a felesége fülébe, kegyed tényleg ilyen bátor, vagy csak úgy tesz? Istenem, nőjön már fel végre a feladathoz, nem történhet semmi baj. Nem vagyok bátor, de bízom a gazdában. Gondolja csak meg, milyen jó sorunk lesz, ha épségben visszahozzuk a kis konteszt. Hát épp ez az... épségben, nyerítette egy ló, hogy zsványokkal teli az erdő, az utasokat megölik, a lovakat hajtják maguk előtt. Mi lesz, ha valami haramiavezér markába kerülünk? Rághatjuk a penészes zabot életünk végéig. Na meg persze a bánásmód és a nyers modor. Istenem, nyerített idegesen Gizike, mi lesz akkor az én drága pici elárvult Melisszámmal?

Így indultak útnak, Jóskán arany paszománnyal díszített bársonyöltöny, a lovakon rézveretes bőrszerszám. Mintha ünnepi díszbe öltözött volna a lópár, tejfehér selyempára lebegett a víz fölött, mocsári kardvirágok halványlila szirmaikkal integettek a hintó felé az út két oldalán. Jóska felbiccentette kalapját az ostor nyelével, elköszönt Kislápostól, de önfeledt lelkesedésébe valami soha nem tapasztalt nyugtalanság vegyült.

Esteledett, amikor Gizike orrához lápi szagot fújt a szellő. Oldalra vetette a fejét, hogy Jóska is lássa, felső ajkát felfelé csücsörítette, fülét enyhén hátrahúzta. Jóska egyből leugrott a bakról, odament Gizikéhez, és megpaskolta a nyakát. De Gizikém, biztos vagy ebben, mert nem térnénk le az útról, ha nem muszáj. Gizike prüszkolt, nyerített, kapált a lábával, biz' isten úgy van, ahogy nyeríti, a kisláposi mocsár szagát érzi közeledni.

Valóban a lópár szaga követte őket, Verécze Sanya és Pestik Misó képében. Verécze és Pestik néhány hónapja fészkelte be magát a kisláposi hanyba. Szó szerint kényelmes fészket, azaz kúpnyúvót raktak maguknak nádból, a kúpnyúvó előtt pedig egy felfordított zsombékból Verécze igazi trónszéket vágott magának, merthogy ő volt a király, Pestik meg az udvari bolondja. Nem nagyon ment a bolt a két friss diplomás, pályakezdő lóköltőnek, lóporszámban szegény halászok, pákászok, csikászok élnek, tőlük a ruháikon kívül nincs mit elrablani. Így jött az ötlet, hogy követik a hintót, és estefelé, amikor a Fergeteg-erdőt elérik, rajtaütnek. Na, de hogy jutott el hozzájuk az utazás híre? Hát úgy, hogy a kerékgyártó segédével ismeretségbe kerültek, aki elújságolta nekik a nagy hírt. Bécsországot fogja megjárni ez a hintó, a haramiák elől is el kell tudni menekülnie, mondta, nem is sejtve, hogy tippet ad a két banditának.

Misó rendszeresen tisztálkodott, az ingei a derékban elmetszett nádszáron fehérlettek, rajta aztán bajosan lehetett érezni a lópár szagát. Na, de Sanyán! Misó azt mondta, költözzön át egy másik szigetre, nem bírja tovább elviselni a bűzét. De amikor egyik reggelre elúszott Sanya szigete, és Misó fél napig kutatott utána, akkor azt mondta, jó, akkor maradjon a szigeten, de a kúpnyúvó szája más irányból nyíljon. Ráadásul Sanya szűzdohányt szívott, a ruháit, a haját átjárta a dohány nyers szaga, és úgy masírozott előtte, mint egy kéretlen hírvívő katona. Hát ezt a lópárban ázott nyers dohányszagot jelezte Gizike. Jóska tudott a két zsványról, de eszébe sem jutott volna, hogy ilyen rizikós rablásra is vállalkoznának. Kispályásoknak tartotta őket, koszos lápi csirkefogóknak, akik lelopják a szárított halat a vándorhalászok állványairól, vagy elcsenik éjszaka a sulyomgyűjtők teli kosarait, de ennél többet nem nézett ki belőlük.

Úgy döntött, letér a postakocsik által kitaposott útról, és egy gazzal benőtt erdei úton kivár. Aztán lesz, ami lesz, mert ő is határozottan érezte azt a bizonyos szagot. Fertály órát váraoztak, amikor Gizike jelezte, hogy eltűnt a szag, indulhatnak tovább. El is indultak, és a halálra rémült grófné és társalkodónője fél óra elteltével biztonságban tudhatták magukat. Hálálkodtak Jóskának, a grófné fizetésemelést helyezett kilátásba. Pedig a megmeneküléshez Jóskának volt a legkevesebb köze. Misó és Sanya úgy összevesztek a majdani rablott pénzen és ékszereken, hogy agyba-főbe verték egymást. Amikor magukhoz tértek, nem volt értelme a hintó után vágatniuk, megfordították lovaikat, és csúfosan szitkozódva a lápi rezidenciájuk felé vették az irányt.

[...]

HUSZONHATODIK FEJEZET

Pestik Mihály nem született kalapját szemére húzó lápi haramiának, az élet tette azzá. Kisfiúként a víz volt a mindene. Játék hajókat faragott fából, játékladikokat font vesszőből, nádból, és úsztatta őket, ahol csak megcsillant a víz. Apja a vásárban árulta a csíkot, amolyan önjelölt csíkkalmárként hetente ment a csíkászokhoz, hogy begyűjtse tőlük a csíkhalat. A kis Misót is vitte magával, akit valósággal elvarázsolt a semlyékes. Amíg a felnőttek alkudoztak, megdézsmálta a csíkokat, de csakis azért, hogy apja kedvére tegyen. Hátha akkor megfricskázza az orrát, megveregeti a vállát, mert szülői szeretetét nem tudta másképp kimutatni az öreg Pestik. Idős volt már, amikor Misó megszületett, közelebb járt az ötvenhez, mint a negyvenhez, mogorva vénembernek tetette magát, aki a bajusza alatt állandóan morgolódik. Nem is csoda, hogy a felesége, aki nem is volt a felesége, csak amolyan fogadott asszonya vagy inkább lánya, egy szerdai napon megszökött egy lókupeccel. Ugyanolyan szerdai nap volt ez is, mint a többi. Reggel ünneplőbe öltöztette Misókáját, úgy indultak el a vásárba. Az öreg Pestik megkérdezte a feleségét, miért öltözteti ünneplőbe a gyereket, nincs se húsvét, se karácsony, se sátoros ünnep. Csak azért, hogy ne nézzék koldusgyereknek, ha arra kerül a sor. Mire?, dörmögte az öreg Pestik, rosszat sejtve. Ha netalántán eltévedne a sokadalomban, felelte az asszonyka.

Nem tévedt el. Amikor az anyja elengedte izzadt kis tenyerét, percekig megkövülten állt a vásár túlsó, elhagyatott szélén. Nézte, ahogy az anyja felül a szekerre a nagy bajuszú, kalapos ember mellé, az meg úgy szorítja magához, ahogy az apja soha nem szorította. A nagy embernek mind a tíz ujján aranygyűrű fénylett, Misónak megtetszett a cicomája. Saját ujjaira nézett. Parányinak, porszemnek érezte magát, az anyját óriásasszonynak látta, aki egy óriásemberrel elhajt óriásországba. Érthető, hogy nem viszik magukkal, mit kezdene egy hozzá hasonló kis törpe az óriások között. Jó anyuka az ő anyukája, gondolta, csak hát el kell mennie, nem tehet arról, hogy megnőtt, hogy kinőtte a nádast, a sajkát, a csíkhordókat, az apját és hát ötet is. Mert ők kicsik maradtak, amiről nem tehetnek. Majd ha megnőnek, elmennek az anyukája után, megkeresik. Biztos, hogy várni fogja őket, mert jó anyuka az ő anyukája, amikor reggel felkelnek a pákászkunyhóban, mindig megkérdezi, hogy aludtál, kisfiam. Hosszan pásztázta az utat, a szekeret, melyet két óriásló húzott. A lovak farokszőre fel volt csavarva és meg volt kötve. Ha eltévednél, mondd, hogy a halaspiacon keresed a ragyás Pestiket, kiabált le anyja a szekérről, na, menj,

menj Isten hírével. De a kis Misó nem mozdult. És milyen jó, hogy nem mozdult, mert az anyja pár másodperc után visítva, sírva még azt is visszakurjantotta, hogy drága, egyetlen kisfiam. Misónak földbe gyökerezett a lába. Bámulta a lovak farkát, ilyet ő még nem látott, hogy a lovak farka vissza legyen csavarva. Majd megpróbálja otthon Loncsosnak, a kutyájuknak megcsinálni így a farkát. Biztos örülni fog, hogy úrias lesz a farka, nem olyan csüngő sáros, lápos. Azt nem tudta, honnan is tudhatta volna, hogy a lókupec babonaságból kötötte fel a lovai farkát. Úgy hitte, hogy a felkötött farkú lovat nem éri baj, nem bukik fel, nem ijed meg semmitől, és a gazdáját is elkerüli a balszerencse. Mert a lókupec tudta jól, hogy asszonyt szöktet el az urától, anyát rabol el a kisfiától. És bármennyire megátalkodott csaló volt, bármennyire nem hitt semmiben, a saját jóllétét, a saját életét mindennél jobban féltette. Egy nyalka parádés kocsis-tól, bizonyos Kis Jóskától hallotta, hogy az életét mentette meg a farokfonás. A titokban lappangó haramia nem tudta hátulról lekaszabolni, mert ahogy lendítette a karját az orozó útonálló, a kard kiesett a kezéből, leesett a lováról, és szörnyethalt. Két kötést is javasolt a lókupecnek, a bokrára kötést és a farokrúpát. A bokrára kötés nyerte el a tetszését, mert az cicomásabb volt, és a lókupec nagyon szerette az ékes dolgokat. Az ostora sem volt mindennapi, a kígyóhátasan font szekerezőostor volt a kedvence, de egész gyűjteménye volt rövid nyelű karikás ostorokból is. Némelyiknek pillangó volt a nyelébe faragva, másoknak tulipán, egy szó, mint száz, ki voltak pitykézve rendesen.

A kis Misó nem tévesztette el az utat. Ha nem is a legrövidebb járason, egykét kacskaringót téve visszatalált az apjához. Mentében úgy érezte, hogy felnőtt, vagy inkább felnőtt. A tyúkot áruló kofa nénik kezében a tyúkok akkorára zsugorodtak, mint egy egér, a nénik meg csutkababákká kisebbedtek. Mégis elvihette volna az anyukája, mégis megállta volna helyét az óriások között. Már késő. Anyukája hetedhét határon túl jár. Csak az apját találja meg!

Megtalálta. A csíkáshordóknál állt. Gazdag szakácsnék öblös mázas fazékkal a kezükben várakoztak. De nemcsak gazdagok, hanem szegények is vártak a sorukra, kezükben füstös bögréket lóbálva. Mert a csík közeledészámba ment, úrnak, zsellérnek kedves eledelül szolgált. Hosszú sorban állott a nagy kád, amelybe a hordóból, lajtból a csíkot bedöntötték, s a kádban kevés vízben nyüzsgött a síkos barna haltömeg. Ötszörte-hatszorta több volt a hal, mint a víz, a bámuló szem egy szünet nélkül kavargó, kígyódzó, gomolygó, fénylő kreatúrát látott. A megnyálkásodott vízből apró buborékok keltek, s minden pillanatban száz meg száz csíkszáj jelent meg csillagágra álló bajuszával. E csíktömeg felszínén pihent a csíkszűrő, ami kanál alakra kivágott lopótök volt, sok-sok lyukkal az alján, hogy a víz hamar ki tudjon folyni. De volt a csíkok tetején fűzfavesszőből font mérce is, ezt még lyukasztani sem kellett. Az egyik szókimondó asszonyság azt latolgatta, vajon jobban jár-e, ha az öblösebbel több apró csíkot vásárol, vagy a kisebbel kevesebb csíkot, de nagyobbakat. Asszonyság, akkor mivel mérjem?, dörmögte Misó apja, bólintson már rá valamelyikre. Ekkor ért oda a kis Misó. Az öreg Misónak kiesett a kezéből a lopótök kanál, mert olyan árvának és elhagyatottnak látta a kisfiát, mint még soha. Hát anyád?, kérdezte. Elvitték óriásországba a fonott farkú lovak, felelte.

Aznap éjszaka az öreg Pestik nem aludt. Elővette rozsdását, egycsövű, megszőgezett, megmadzagolt puskáját, és oldalra köpött. A csúcsos nádkunyhóban aludt a gyermek. A kunyhót maga építette a „hegyre”. A hegy nem volt se hegy, se domb, hanem a lápi ember fogalma szerint, szimpla kis száraz sziget, melyen a mocsárfűz, a rekettye, nagy ritkán a törpenyárfa meg tudta vetni

a gyökerét. A tűzhely a kunyhó közepén a sík földön állt. Pestik remélte, hogy nem maradt egyetlen gonosz szándékú parázsszem a vacsorafőzés után a bogrács alatt kihunyó tűzfészkekben. Mert neki most mennie kell. Neki most ölnie kell. Mindegy, kit. Mindegy, mit. Amit lehet.

Visszament a törérrt. A kisfiú a rókabőrön aludt. Valamit álmodhatott. Valami szépet, mert akaratlanul és szabályos ütemben, mosolyra húzta száját. Talán óriásországban járt, talán nem, talán édesanyja ölében bujkált, talán a kis vesszőből font, elveszettnek hitt játék ladikját hozta vissza a szél a kacskaringós morotváról. Egy biztos, örült, és ez az édes mosoly meglágyította az öreg Pestik kérges szívét. Mire felébredsz, visszajövök. Rókát, vadmacskát vagy kisnyulat hozzak neked?, kérdezte volna, ha a szavai is meglágyultak volna. De nem lágyultak meg. Ott maradtak a test börtönébe zárva, ott sisteregtek, feszültek, nyilalltak, sajogtak. Mégiscsak kisnyúlnak örül majd a legjobban, gondolta, és elindult a morotván. A hold sárga aranyhídja mutatta neki az utat. Jócskán benn járt a nádrengetegben, amikor egy fényes fejre lett figyelmes.

Állaté vagy emberé?, nem lehetett tudni. Az öreg Pestiknek eszébe jutottak nagyanja meséi a tóba fulladt emberekről, lidércekről, vízitündérekről, akik teliholdkor a felszínre jönnek, és arcukat fehérik a holdfényben. Csak nem egy tündér jött elő? Pestik kereste a szemével a holdat, nem találta. Nem találta, mert a hold belebújt egy felhőnagykabátba. De nem sokáig maradt ott, kikukucskált a kabát nyakánál, és megcsillantotta nagy lapos tepsipofáját. És ha a lápi fiú úszkál a nádas szélén?, futott át Pestiken. Olyan volt az a fej, mint egy gyereké, mint egy fiúé. Igen, fiúarc volt. Szőrös. Merev halszem karikára nyitva. Összelapult orrcimpa. Hosszú fül. A lápi fiú az! Semmi kétség. Mi lenne, ha befogná a lápi fiút? Hálót dobna rá, és hazavinné Misókának, hadd örüljön. Eljátsszanának együtt. Most, hogy nincs anyja, kellene neki egy játszótárs. Előkészítette a dobóhálót, bekormányozta a lélekvesztőt a nád beszögellésébe, és várt. Lélegzet-visszafojtva várt. A lápi fiú helyett azonban két vidrafej jelent meg. Szerelmesen, hajlékonyan játszadoztak, összefonódott nyakukat, puhán elengedték, orrukat összeérintve lágyan keringőztek. Majd minden csobbanás nélkül, olajosan visszacsusszantak a vízbe. Az öreg Pestik hátratolta mutatóujjával a kalapját, megvakarta feje búbját, és a nádasba köpött. A feleségére gondolt, aki sohasem volt a felesége, és akit mindenkinél és mindennél jobban szeretett. Ej no! Ha kedveskedett volna neki, ahogy a vidrák kedveskednek egymásnak, még most is itt lenne. Egyetlen jó szó, csikász uram, három téli hónapot is kifűt, jutott eszébe a nagyszájú urasági szakácsné mondata a vásárban, és másodszer is a nádasba köpött.

Semmibe se telt volna, ha egyszer-kétszer megcirógatta volna Misó anyjának az arcát, és azt mondta volna neki, hogy...? De hát nem tudta, mit illik ilyenkor mondani. Nem adják kilóra a szép szavakat, nem lehet beléjük méríteni a lopótök kanalat vagy a fűzfavesszőből font mércét. Bár meg lehetne őket venni a vásárban, mint a csíkhalt! Mennyivel kevesebb könny, bánat és fájdalom lenne a világban. Nem tanította az öreg Pestiket senki a szép szavak tudományára. Mérgező, marcangoló, szeretetlenség szavakat hallott gyermekkorában, vagy ami még ezeknél is pusztítóbb és fájdalmasabb, a kérges, göcsörtös, rücskös csendet. Most, vén fejjel már késő, minden késő. Nem sok választása maradt, csak annyi, hogy kisnyulat vagy kisrucát vigyen haza Misókájának.

[...]

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Pestik Misó sohasem volt egy nagy Adonisz, viszont az öltözködésére mindig adott. Arra azonban már gyermekkorában rájött, hogy nagy hatást tud gyakorolni az emberekre, ha megjátssza magát. Úgy érte, ha utánozza egy másik embernek a nézését, a szavajárását és fintorait. Tizenöt múlt, amikor vándorszínészek érkeztek Láposhotykára, fáradt, zajos, cifrán szakadt népség. A díszletet építgették, amikor arra vetődött a közben karizmatikus sutyerákká serdült Misó. Hé, te legény, nem állsz be segíteni, megfizetünk, ne bánd. Így kezdődött. A deszkák hordását bízták rá, és ahogy a vállán egy szálfával lépdel, észreveszi, hogy az ekhós szekérből keserves sírás hallatszik. Női hang volt, erre Misó is rájött, éppen ezért nem mert azonnal felmászni és a segítségére sietni a picsogónak. Majd csak segít rajta valaki az övéi közül. De a segítség nem akaródzott megérkezni, eltelt tíz perc, aztán még kétszer annyi, és Misó azt mondta magában, egy élete, egy halála, lesz, ami lesz, ő felmászik. Előtte könyékig feltúrta ingujját, és kigombolt egy inggombot a mellkasánál. Amikor fellépett a szekérrre, a ketrecekben kvartyogó tyúkok elnémultak. A szekér homályos sarkában egy dús szalmaszőke hajú szépség ült. Magas, sudár, kecses, olyan, aki húsz év múlva majd Brigitte Bardot néven születik újra. Narancssárga hímezett blúza rátapadt gömbölyű mellére, és a picsogásától úgy hullámzott az anyag, mint a nádas vize a szélvésztől. Macskazöld szeme foszforeszkált a félsötétben, Misó belenézett, és úgy érezte, feneketlen kútba zuhan. Evickélt, kapálódzott, aztán nagy levegőt vett, kihúzta magát, és csak annyit mondott, amennyit Krisztus mondott az egyszem fiát sirató naini özvegynek, ne sírj! Mire a lány éktelen jajgatásba tört ki, Misó meghökkenve ugrott hátra. Az a szemét, az az aljas, az a gazember, kihasználta, becsapott, dadogta a lány, és a keze ügyébe kerülő ruhadarabokat tépkedte. Recsegett, ropogott a szakadó vászon, Misó pedig adta a kezébe az újabbnál újabb darabokat, hátha akkor megnyugszik. Vigyél el, szöktess meg, könyörgött a lány, az a szemét ne találjon rám soha. Így történt, hogy Misó az éj leple alatt megszökött Kerubinával, de tartva a rendező bosszújától, nem Láposhotykára vitte, hanem egyenesen a mocsárba. Egy elhagyatott pákászkunyhóba költöztek, vadházasságra léptek, és az első napokban egészen jól kijöttek egymással. Amit szeretkeztek délig, kipihenték estére, amit szeretkeztek estig, kipihenték reggelre. Misó halat, madarat fogott, megsütötte nyárson, de pár hét után Kerubinának nemcsak Pest kezdett hiányozni, ahova a haknik után hazatérhetett, hanem a csavargás és fellépés izgalma is. Hiába ígért neki Misó fűt-fát, hiába szedett neki tündérrózsákat, hiába hozott haza vadkacsafiókat, Kerubina kiállhatatlan lett, házsártos, hisztis és veszekedős. Misó megígérte neki, hogy beviszi a közelgő sátoros ünnepre a nagyvásárba, és megveszi neki, amit csak kíván. Be is mentek, Misó egy nagy mézeskalács szívre alkudott, sikerült jó áron megvennie, de sajnos nem volt kinek adnia, mert Kerubinának a nagy forgatagban nyoma veszett. Hetekkel később kiderült, hogy egy vándorkalmár kocsijára kéredzkedett fel, és ugyanúgy elhagyta Láposhotykát, mint annak idején Misó édesanyja. Misó elkeseredettségében vett a vásárban három rézgyűrűt. Az egyikbe azt karcoltatta, hogy szeretet, a másikba azt, hogy barátság, a harmadikba pedig a hűség szót vésette. Akkor döntötte el, hogy a hany lesz az otthona, és nem áll szóba soha többé a női nemmel. Egy ideig remeteként élt, mint a fehér barátok Majkon, húsvétkor, karácsonykor szólalt meg, illetve akkor, amikor a piócákat vitte eladni. Nadályt vegyenek, nadályt, kiabálta, de sok helyen meg sem kellett

szólalnia, mert a nadályos üvegek előre ki voltak készítve a falusi házak ablakaiba.

Nagy keletje volt akkoriban a piócának, az emberek gyakran tápláltak ellenérzést az orvostársadalommal és a korabeli gyógyítási módszerekkel szemben. Előfordult, hogy a gyógyszerként adott nagy mennyiségű vegyszerek mérgezőes tüneteket idéztek elő, és a betegek nem az eredeti betegségükbe haltak bele, hanem a gyógyszerek mellékhatásaiba. Ezért a régi, jól bevált népi gyógyászati módszereknek kedvezett az idő. Mire vitték a nadályokat? Magas vérnyomásra, gyulladások kezelésére, méreganyagok kiválasztására, köszvényre, tüdőgyulladásra, fogfájás esetén az ínyre is raktak belőlük. Ha már elegendő vért szívott, sőt, hamut hintettek a szívókája köré, így magától leesett a testről. Európát, sőt Észak-Afrikát és Észak-Amerikát is behálózta a piócakezedelem, Magyarországról Franciaországba szállították Misó piócait, mert exportra is jutott bőven. A kifejezetten erre a célra készült kocsikban ötszáz-hatszáz ezer nadály fért el, és hetente öt-hat szekért indítottak. A nadályoknak szerfölött felcsavarták az árát, de erről a portékáról is elmondható, hogy mindenki meggazdagodott belőle, csak az nem, aki megtermelte. Misó a piócafogást mesterfortélyokkal egészítette ki. Volt úgy, hogy egyszerűen beleállt a vízbe, pálcikával alányúlt a feléje kígyózó nadálynak, s kiemelte. Ezt lusta piócázásnak nevezte. Máskor zsinigre kötött húst vetett a vízbe, s a rátapadó nadályokat lefejtette. Ezt tengerihántásnak hívta. Aztán, ha a kedve úgy tartotta, és tisztálkodni akart, meztelen lábbal állt bele a vízbe, s a rátapadó nadályra sőt hintett, vagy meleg pipával érintette, ha éppen pipázott. Ez lábtyűzés névre hallgatott. A mocsár messzi zugában látott olyat is, hogy a cigányok rossz lovat állítottak a vízbe, az iszapot felkavarták, aztán a partra vezették a gebét, s a nadályokat leszedgették az állatról. Ezen mindig elmosolyodott. Szüksége volt a mosolyra, mert egyre jobban gyűlt benne a düh, a harag és a méreg a pófátlanul alacsony felvásárlási árak miatt.

Személyiségének markáns változása akkor következett be, amikor megismerkedett Veréce Sanyával, és igaz barátság szövődött közöttük. Sanya hatására abbahagyta a piócázást, ahogy Sanya mondta, a fekete férgek gyűjtését. Legyél a magad ura, meglátod, jobban fogod érezni magad, ne tömd tovább az urak erszényét. A lép eldugott szegletében, egy takaros kis dombocskán felépítették rezidenciájukat, amolyan félkomfortos ikerkunyhot. Misó elnyomott színészi képességei olyan vidáman törtek a felszínre, mint a bűvópatak sötétben bókászó habjai, ha napfényre érnek. Előfordult, hogy mint nő, máskor mint vándorló cipészinas, megint más alkalomkor szalonkabátban és cilinderrel a fején, de legtöbbször a maga parasztos valóságában, Pestik Misóként rabolt. Vérdíj ide vagy oda, nagyszerűen érezte magát, a szegények valósággal rajongtak értük, ételt, italt adtak nekik, és bújtatták őket. Persze, hiszen csak és kifejezetten gazdagoktól raboltak. Misó ujján egyre több lett a gyűrű, de már nem rézből, hanem aranyból valók. Misó szenvedélyesen lopkodta a csendőrök malacait. Ilyenkor hosszú levelet hagyott hátra, amelyben arra figyelmeztette őket, máskor nagyobb odafigyeléssel hizlalják a házi kedvenceiket. Állattartási tanácsokkal zárta levelét, és egy szöggel a disznóól korlátfájára szegezte. Máskor cédulákat hagyott versrészletekkel, különösen rajongott Petőfiért. Kedvenc verse *A csaplárné a betyárt szerette...* című volt. Ebből a következő, kedvenc részleteket hagyta maga után, „A csaplárné a betyárt szerette, De a betyár őtet nem szerette. Csaplárnénak örökbevett lyánya Volt a betyár egész boldogsága.” És a másik részlet, „A szegény lány ment egy kis darabot, Aztán

leült, ültében megfagyott. Esett ez a betyárnak tudtára, S csaplárnénak lett kínos halála.”

A nádvágóktól fülest kapott csendőrök bemerészkedtek a mocsárba, de fennakadtak egy zombékon, mentőcsónakokat kellett küldeni értük. Aztán pákászoknak öltözve vágtak neki a mocsárnak, így már nagyobb sikerrel jártak. Egy mesterségesen kialakított szigeten bedőlt kunyhót pillantottak meg, ami egyből gyanús lett nekik. Ez a kunyhó volt annak idején Czinege Imrő tudós kocsis hajléka. A kis lakhelyre sok mindent lehetett mondani, csak azt nem, hogy ingatlan, mert a vándorzombék, ha úgy tartotta kedve, összevissza hurcolászták a hanyban, letette meg felvette, hozta-vitte, mint a száz évvel később divatba jött mobilházakat a csavargásba szerelmes felső kategóriás állóeszköz-tulajdonosok. A csendőrök száraz hínárral fedett faládra letek a kunyhóban, benne egy Wertheim-szekrényfűrőt, egy falfűrőt, egy harapófogót, egy véssőt, egy angol reszelőt, egy üvegvágó gyémántot, egy kiló gittet és tizennyolc darab különféle álkulcsot találtak. Egy másik kisebb ládában aranyórákat, aranyláncokat, ezüstórát, ezüzláncot, arany brosstűt, gyűrűket és háromszáz korona készpénzt. Egy kötel is volt a nagylárában, mely egy láposhotykai akasztott embertől származott, mellette egy zsebkendőbe kötött, múmiává aszott bőregérre derült fény. Az elképedt bíró megkérdezte, mi végre tartogatta a bőregeret. Misó azt válaszolta, hogy ezzel teszi magát láthatatlanná, így nem fogja csendőrpuska és szurony. A bíró, miután alaposan tanulmányozta az ügyet, jelentést írt, melyben kiemelte, hogy Pestik személyiségében felfedezhetők azok a jellemvonások, melyek őt a népdalok hőségévé tehetik, személye könnyen a folklór részévé válhat, vigyázni kell vele. Nagyra értékelte, hogy a vádlottra jellemző volt a teljes őszinteség, az egyenes, nyílt szókimondás. Betyárbecsületét mindenképpen enyhítő körülményként kezeljék, mert ha a „modern” tolvajok mintájára letagadta volna a bűneit, akkor most sokkal nehezebb dolguk lenne. A bírót valósággal hatalmába kerítette Misó karizmatikus kisu-gárgázása és romlottságában is tiszta jelleme. Kérte, hogy az ítélet meghozatalakor ne csak a tolvajt nézzék, hanem az embert is lássák benne, akit az édesanyja lélektelenül elhagyott, majd az édesapja is kámforrá vált, így egyedül kellett a lép menti kicsiny faluban csúfolt, kirekesztett zabigyerekként fennmaradnia.

Mindmáig rejtély, hogyan sikerült Misónak kijutnia a tömlöcből. Tény, hogy kijutott, s a mocsárnak abba a részébe fészkelte be magát, ahova emberi lény be nem merte volna tenni a lábát soha. Verécze Sanya, a tettestársa a börtönben senyvedt valameddig, jó magaviselete miatt azonban előbb szabadult. A generációkon átívelő kisláposi kollektív pletyka azt híreszteli, hogy már a börtönbe bejárogatott hozzá egy kacér, kikapós, ugyanakkor tiszta, rendes, spórolós özvegyasszony, akit Sanya szabadulása után rögtön feleségül vett. A tiszántúli rétségbe távoztak, a férj darvászott, rétészkedett, s az ő nevéhez fűződik a tiszántúli térség legnagyobb szitakötő-gyűjteménye, a Cifra imágószedet, melyet a kistérségi természettudományi múzeumnak adományozott, s megcsodálhatja bárki, akit jó sorsa Rucatuszérá vezérel.